

ОСВІТНЯ СИСТЕМА НА ПОРОЗИ НОВОЇ ПАРАДИГМИ

Петунін А.В.

Постановка проблеми. В умовах глобальних перетворень ХХІ ст., як-то глобалізація, інформатизація та комп'ютеризація, загальні проблеми людства, екологічні проблеми зокрема, кожна особистість знаходиться перед завданням, як зберегти власне «я», самореалізуватися – з одного боку, та, водночас, бути невід'ємною складовою суспільства.

Визначальну роль на становлення впродовж всього життя людини справляє освіта. На сьогодні інститут освіти України перебуває на шляху реформації та приєднання до європейського освітнього простору. Проте безліч питань стосовно освітньої системи залишаються нерозв'язаними. Серед них можна виокремити наступні:

- необгрунтоване перенасичення студентами навчальних закладів;
- невідповідність випускників навчальних закладів кваліфікаційним вимогам на ринку праці;
- відсутність політики відстеження попиту на кожному окрему професію;
- відходження у тінь виховної функції освіти;
- відчуження знань у студентів;
- неузгодженість програм у викладанні курсів дисциплін;
- переважання традиційної – накопичувально-репродуктивної системи освіти.

Тому актуальним на даному етапі є вдатися до з'ясування сутностей процесів, які відбуваються у галузі освіти, а також спробувати окреслити основні шляхи виходу системи освіти на новий якісний рівень.

Інструментом розв'язання зазначених завдань може стати новий філософський напрям – філософія освіти.

Аналіз останніх публікацій із зазначеної теми охоплюють в основному дослідження вітчизняних науковців, які спираються в своїх висновках на поважних світових вчених [1–10]. Кожне з вказаних джерел має свій окремий внесок у розкриття теми дослідження, у той час як дана стаття містить лише узагальнюючий аналіз із зазначеного питання.

Виклад основного матеріалу. Уся історія людського суспільства, матеріальної і духовної культури людини є процесом розгортання, реалізаціями творчого ставлення людини до навколишнього світу. Освіта є віддзеркаленням системи потреб, узятій стосовно світу в цілому, але не зводиться до них, оскільки людина не обмежується ними. Вона зацікавлена також собою як творцем свого власного буття. Освіта – це буттєва історія індивіда, входження його в історію суспільства і можливу “повноту” соціальності як через соціальні інститути, так і через взаємодію зі світом.

Освіта за самою своєю суттю означає “творення особистості”. На перший погляд – це процес засвоєння систематизованих знань, умінь і навиків, необхідних для адаптації людини до природного і соціокультурного середовища, розвитку людської історії. Але освіта – це й особиста людська історія, і історія суспільства, історія людства [1].

Проте поверхнева прозорість сутності освіти нівелюється результатами освітніх практик. Виникає питання: чи є освіта потребою життя, фундаментальною необхідністю людського самовизначення, чи в ній втілена лише вимога соціуму до індивіда?

Освіта як соціальний інститут містить у собі загрозливу бінарність. З одного боку, вона пропонує людській особі доступ до культурних надбань людства та відкриває можливості продуктивного розвитку особистості, вибудови творчого й успішного життєвого сценарію. З іншого боку, освітній процес пригнічує самобутню особистість, готує людей для даної соціальної системи, яка тяжіє до того, щоб через систему освіти просто відтворювати саму себе. Таким чином, вона прагне зберегти у непорушності усталені диспозиції суспільних відносин, набір соціальних ролей та ієрархію цінностей. Перша з виокремлених місій освіти за спрямованістю є антропологічною (за змістом – творчою), друга – соціальною за спрямованістю; відтворювально-адаптивною – за змістом.

Самоочевидно, що освіта як суспільний і культурний інститут не може уникнути виконання обох своїх покликань – як антропологічного, так і соціального. Так само очевидно, що між цими двома місіями освіти існує постійне напруження, яке здатне сягати відкритого антагонізму. Боротьба антропологічної та соціальної інтенцій складає внутрішній конфлікт освіти.

Французький історик Марсель Гоше визначав цю двоїстість як «конститутивний парадокс» школи, яка «ставить колективний примус на службу його протилежності – створенню індивіда». Конфлікт неможливо розв'язати інакше, як досягнувши продуктивного балансу між вказаними альтернативами. Завданням освіти є пошук та реалізація цього балансу, який складає животворний дух освітніх практик. Освітня система, яка обслуговує лише потреби наявного суспільства та є лише частиною соціального цілого, переслідуючи виключно соціальні цілі, втрачає свій автентичний сенс як освіта [2].

Тому необхідно прослідкувати, яким чином здійснюється вплив соціуму через освіту на людину, якими є механізми цього впливу, і як досягти студентів гармонійного розвитку особистості, знаходячись на перетині зазначених протилежностей.

Питанням освіти та влади надавали актуального значення, починаючи ще античні філософи, такі як Демокрит, Сократ, Платон, Арістотель. Основне предметне поле освіти відкрив Сократ. Вся його філософія полягала у формуванні людини, що уміє відрізнити дійсне знання від знання ілюзорного, нав'язаного кимось. Учень Сократа – Платон запропонував створити систему державних шкіл: держава повинна контролювати процес виховання і навчання дітей як в сім'ї, так і у школі. Арістотель вважав, що освіта повинна знаходитися під суворим контролем з боку держави, оскільки від того, як держава піклується про формування молодого покоління, залежить весь державний устрій країни. Вся система виховання Арістотеля будувалася на основі всебічного розвитку особистості і виховання у молоді здатності самостійно мислити [3].

Базовою складовою системи освіти, через яку реалізуються функції освіти, є університет. Реагуючи на економічні і політичні запити суспільного життя, університет як передовий форпост освіти сприяв розвитку цивілізації відтворюванням культури, приростом знань і підготовкою професійної та інтелектуальної еліти. Разом із тим, сьогодні успішність розвитку суспільства може забезпечити саме інноваційна складова, яку спроможні забезпечити, в першу чергу, тільки потужні університети, причому сама ідея їхнього функціонування трансформується шляхом «зняття» (одночасного заперечення зі збереженням найбільш прогресивних моментів) колишніх принципів та засвоєння нових.

Ідеї дослідницького університету В.Гумбольдта і інтелектуального університету Дж. Ньюмена стали першими спробами осмислення університету, визначення його місії в сучасному світі. Значний внесок у розвиток ідеї університету в різні часи також зробили Б. Спіноза, Х. Ортега-і-Гассет, К. Ясперс. Саме «класична ідея університету» В. Гумбольдта, а саме: синтез дослідження, навчання і виховання – виступила критерієм, за яким розглядалася вся подальша еволюція європейських і американських університетів. У 1949 р. К. Ясперс опублікував роботу «Ідея університету», в якій він дотримується німецької традиції університетської освіти в тому вигляді, як її визначив ще В.Гумбольдт. «Університет, – писав К. Ясперс, – це співтовариство учених і студентів, зайнятих спільним пошуком істини».

Сьогодні ж університет безперечно є найпоширенішою формою вищої освіти. Але освітою, у вузькому, буденному розумінні цього слова, функції університету не вичерпуються. Крім того, що університет готує фахівців різних галузей народного господарства, він покликаний формувати людину. Згідно з тлумаченнями К. Ясперса, „для деяких професій найкраща освіта – це не одержання певних специфічних знань, а вишкіл і розвиток органів наукового мислення У кожному разі Університет може дати лише підґрунтя для професійної освіти, а освіта здобувається у процесі практики”. Тобто університет відкриває в людині щось більш затребуване, ніж набір навичок та професійна компетентність, він випускає в життя особистість, готову активно перетворювати об'єктивну реальність у своє благо й у благо навколишніх – це істинна цінність всебічної університетської освіти [4].

Однак зазначені «ідеальні» риси університету зазнали значного викривлення на сучасному етапі розвитку освіти. Розглянемо їх складові, а також а також спробуємо окреслити фактори впливу на розвиток освіти в Україні.

Однією з найважливіших особливостей сучасного суспільного розвитку є розгортання процесів глобалізації, інформатизації, комп'ютеризації. Однак доступність інформації й її всеосяжність потребує ретельного добору релевантної інформації та вчасного її застосування, оскільки за останніми тенденціями змістовний арсенал науки в значній мірі оновлюється кожні п'ять років. За словами Е. Фромма, розвиток визначатиметься не стільки тим, що людина має, скільки тим, що вона може зробити з тим, що має.

Інформаційне суспільство, його динаміка впливають на систему освіти, виникає необхідність інтенсифікації процесів навчання. Така інтенсифікація здійснюється передусім через орієнтацію всього освітнього процесу на професіоналізацію та спеціалізацію. Це значить, що освіта в більшій мірі орієнтована на матеріально-технічні потреби та пріоритети розвитку самого знання, ніж на духо-

вний розвиток особистості та її практичну самореалізацію. Таке, орієнтоване тільки на спеціальні знання з професії, дедалі більше залишає в стороні відповідну гуманітарну підготовку. У результаті не тільки залишаються в тіні загальнозначущі духовні інтереси людей, але виявляється нерозвиненою і емоційна сфера особистості.

Як результат, часто люди не бачать ніяких стимулів свого інтелектуального зростання через те, що просто не хочуть або бояться вийти зі сформованих звичних умов свого життя. Багато хто з них виховані, щоб жити в умовах надмірного спрощення своїх підходів до всього, що їх оточує, або взагалі абстрагування від тих проблем, які несуть у собі нові знання. Не випадково останнім часом не лише шкільні вчителі, а вже й вузівські викладачі все частіше стикаються з відторгненням складних наукових знань з боку учнів. Це виражається в тому, що й учні та студенти відкидають усе, що вимагає тривалої і напруженої самостійної роботи, вони ратують за полегшені способи подачі і засвоєння навчального матеріалу, віддають перевагу тій формі навчання, де ослаблений контроль над їх роботою або де використовуються розважальні прийоми проведення занять [5].

Це свідчить про наявність у системі освіти феномена відчуження знань. Проблема відчуження розглядалася багатьма філософами з різних позицій, зокрема К. Марксом, Е. Фроммом, А. Шпенглером, М. Вебером та ін. Під відчуженням в цілому розуміється «соціальний процес, який характеризується перетворенням діяльності людей та її наслідків в самостійну силу, що панує над особистістю». Під відчуженням знань розуміється процес переродження, викривлення природи основних функцій освіти, порушення первинної єдності між основними елементами освітньої системи [6].

Під впливом доступності та всеосяжності інформації та передусім дії засобів масової інформації поширеною стає мозаїчна форма освіти. Вона являє собою суму знань, набутих людиною з різних джерел в процесі життєдіяльності. Цю сукупність знань людина підбирає як на власний розсуд – в залежності від власних інтересів, так і стихійно – під час взаємодії з навколишнім середовищем.

Лауреат Нобелівської премії Ілля Пригожин, «аналізуючи стан сучасної освіти у цілому», говорив: «У ньому панує фрагментарність, немає того синтетичного підходу, який пов'язує різні науки». У цьому він вбачав головний недолік сучасної освіти і науки. Безумовно, і наведені вище положення про те, що дослідження у галузі вищої освіти України є «надто фрагментарними, непослідовними, локальними», треба розглядати як прояв цього головного недоліку. Останнє стосується і розробки проблем філософії освіти [7].

В умовах корінних змін у суспільстві, як було відзначено на Всесвітній конференції ЮНЕСКО з проблем вищої освіти в жовтні 1998 р., спостерігаються деякі протиріччя в системі вищої освіти: вона стає більш масовою (незважаючи на непевність із майбутнім працевлаштуванням), але можливості держави по розвитку помітно скорочуються. Ріст масовості вищої освіти без відповідного збільшення ресурсів супроводжується ростом відсіву претендентів. Тому виникає потреба у інвестиціях в освіту, які мають підвищити конкурентоспроможність фахівців, поліпшити умови довгострокового розвитку державності [8].

В той же час у доповіді колишнього міністра І. Вакарчука на розширеній підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України (тоді) від 2 квітня 2009 р. результативність такої освітньої політики, яка приносить державі багатомільйонні збитки, знайшла відображення в конкретних фактах: вищі навчальні заклади продовжують підготовку студентів за непрофільними напрямками; державне замовлення не регулюється відповідно до ринку праці; намагання за будь-що зберегти ліцензійні обсяги і не втратити державне фінансування, загострення конкуренції між вищими навчальними закладами призводять до зниження вимог до абітурієнтів, до нівелювання самої ідеї конкурсного відбору.

Фактично Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України втратило контроль за формуванням державного замовлення на підготовку фахівців, яке не співвідноситься з реальним кадровим попитом. За даними аналітика Фонду «Європа XXI» Євгенія Лебідь, «ринку праці на 80% потребує кваліфікованих робітників і на 20% – спеціалістів із вищою освітою, а навчальні професійно-технічні та вищі заклади й досі збільшують цю диспропорцію, готуючи відповідно найбільше професій сфери послуг (перукарів, барменів, офіціантів) та надмірну кількість економістів, юристів, менеджерів.

Така жорстка невідповідність між попитом і пропозицією на ринку освіти й праці призводить до того, що держава марно витрачає гроші, займаючись підготовкою спеціалістів, які наперед запрограмовані надовго стати клієнтами кадрових агентств та служб зайнятості» [9].

З іншого боку на питання перенасичення ринку праці некваліфікованими випускниками дивляться науковці НТУУ «КПІ» А.А. Мельниченко та О.А. Касаткіна. Вони ставлять акцент на руйнівній дії маркетизації освіти: «В умовах суспільства споживацтва освіта стає заручником ринкових відносин, перетворюючи знання в послугу. Виключно прагматичне, цинічне ставлення до університетської освіти в таких умовах зводить сам процес розвитку особистості в стінах навчальних закладів до

одержання документальних свідочств і, по суті, до деконструкції особистісних начал людини. У дійсності, ринок праці перенасичений не фахівцями за покликанням, а власниками дипломів, які і є основним конкурентним чинником. В умовах такої тенденції, в остаточному підсумку, страждає сама економіка країни, піддаючи ризику й інші сфери життєдіяльності суспільства [4].

Часто можна зустріти думку, що врятувати існуючу в Україні систему освіти можливо завдяки введенню ряду жорстких дисциплінарних заходів. Серед них називається основне нововведення, на яке і покладаються всі надії: кредитно-модульна система – саме в її координатах кожний крок студента буде мати свій бал, який складатиметься в рейтинг, цей факт повинен тримати в дисципліні студентів, змушувати їх відвідувати лекції та семінари, готувати письмові роботи, шанувати працю свого викладача тощо. І, дійсно, дисципліна – один з засобів, що використовується у навчальному процесі.

Проте, якщо дивитися ширше, то сутність контролю зводиться до того, щоб виробити у людини певну психологічну установку подавити у них бажання самовираження, сформувати конформну поведінку. Таке виховання не просто схоже на соціальний механізм, за допомогою якого здійснюється в навчальних закладах контроль над знаннями і відносинами між людьми. Мається на увазі контроль, який охоплює усі сфери життя, через що відносини між людьми стають безособистісними і тому суто механічними. Гуманістичні та моральні принципи за цих умов відчужуються від особистості.

Відомо, що засновник дидактики чеський педагог Я.А. Коменський зазначав в своїй книзі «Велика дидактика», що авторитет шановного вчителя, надбаний завдяки навчанню, – повинен бути таким, щоб учневі грішно було його скривдити. Проте виникає питання: «Чи може вчитель надбати собі авторитет шляхом впровадження системи дисциплінарних заходів?» Колись В.О. Босенко назвав це «дрібними турботами про зовнішню дисципліну». Коли засоби, причому зовсім не визначальні, стають ціллю. Справді, пошуки оптимізації навчального процесу потрібно вести в іншій царині. Необхідно відповісти на питання: як зацікавити студента, в якій формі навчальний матеріал можливо якнайшвидше донести до студента тощо.

Наразі небезпека полягає в атрофії в людині здатності самодіяльності й самовідтворення, взагалі її креативних і вітальних можливостей в широкому сенсі слова. В умовах техногенної цивілізації з високим рівнем соціальної динаміки, стрімкими та незворотними соціальними змінами людина поступово втрачає можливість адаптації, вона стає заручником технічного прогресу.

Школа загубила визначальну для себе філософсько-освітню категорію, що виправдовує її існування – покликання. Головне призначення школи не в тому, щоб надати певну обізнаність, оволодіти корисними навичками тощо.

Школа є культурно визначеним місцем, часом і способом відкрити покликання особи. Вона повинна допомагати дитині самовизначитись; створювати оптимальне середовище для того, щоб маленька людина дізналася, хто вона є як особистість, відкрила свої зацікавленості й здібності, обрала бажані для себе життєві перспективи, склала уявлення про свій можливий життєвий сценарій та отримала необхідні інтелектуальні й особисті передумови для його реалізації в дорослому житті.

Красномовно зображена шкільна атмосфера у творчості англійської рок-групи Pink Floyd. Так, в альбомі «The Wall» лунають такі заклики: «Нам не потрібен контроль думок», «Ні» сарказму та пригніченню дітей у класах». Врешті-решт кожен учень – лише чергова цеглина в стіні, де замикається свобода.

Однак людина у XXI столітті повинна не сліпо підкорятися загальним правилам поведінки, а брати активну участь у процесі соціальної творчості. Американський філософ, педагог, теоретик і практик менеджменту Р. Акофф також вказує на те, що освіта системної ери має бути системною. На його думку, «в основі освіти системної ери повинен лежати принцип навчання, а не викладання». Виходячи з того, що «добре запам'ятовується те, що ми прагнемо вивчити; і навпаки, погано засвоюється те, що нам нецікаво», вчений доходить висновку, що «освіта системної ери повинна ґрунтуватися не на розподілі навчального матеріалу в жорстко регламентованих уроках, а на розвитку в учнях бажання навчатися і здатності його задовольнити». Він впевнений, що «освіта системної ери повинна індивідуально підходити до кожного учня, всебічно зберігаючи його особистісні начала і пристосовуючись до нього».

Ще в 70-ті рр. XX ст. у теорії й практиці освіти стали простежуватися два напрями. Перший брав за основу створення проблемних ситуацій і залучення учнів до їх вирішення. Це було характерно для досліджень І.Я. Лернера, М.І. Махмутова та ін. Другий розробляв евристику, евристичні приписи й евристичні програми навчання. Цей напрям, який можна назвати евристичним навчанням, розроблявся Л.Н. Ландой, Ю.М. Кулюткіним, В.І. Андреевим, а в останні роки – А.В. Хутірським.

Зазначені вище концепції не суперечать, а взаємодоповнюють одна одну. Оновлення освітнього процесу означає його оновлення згідно з вимогами сучасності. Такими вимогами сьогодні є: поси-

лення уваги до особистості учня, розвитку його здібностей, орієнтації на максимальне урахування вікових можливостей та індивідуальних особливостей.

У такому контексті особливу роль відіграє критична педагогіка видатного педагога другої половини ХХ ст., освітянина, колишнього міністра освіти Бразилії Пауло Фрейре. Фрейре розробив концепцію освіти як практики свободи, що ґрунтується на «усвідомленості» та критичному мисленні як основи будь-якої пізнавальної діяльності.

Критична педагогіка П. Фрейре складається з постулювання проблемно-орієнтованої освіти, антропологічного тлумачення культури, концепції людської гуманності, критичної свідомості та моделювання ідеалу викладача.

У статті «Накопичувальна концепція освіти» він пише, що «освіта, таким чином, будується за моделлю депозитор (викладач)/сховище (студенти). Замість спілкування викладач видає комюніке і «депозитує» інформацію, яку студенти терпляче отримують, запам'ятовують і відтворюють». У накопичувальній освіті той, хто навчається, не має голосу – просто споживає інформацію, запам'ятовує (зазубрює) часом незрозумілі істини; а той, хто викладає – насолоджується своєю владою в аудиторії, декламуючи (іноді читаючи) незмінний текст (в рамках домінуючої ідеології) протягом десятиріч. Накопичувальній освіті Фрейре протиставляє проблематизуючу: «Проблемно-орієнтований метод не дихотомізує діяльності викладач-студент. Викладач не може бути або тим, хто пізнає, або розповідачем. Він завжди пізнає – і під час проведення власних досліджень, і під час спілкування зі студентами. Він вважає пізнавальні об'єкти не «приватною власністю», а радше об'єктами рефлексії як для нього самого, так і для студентів. Викладач, який використовує проблемний метод, завжди співвідносить свою критичну думку з думкою студентів.

Фрейре наполягає на діалогічній формі навчання та неформальній освіті, що передбачає тісне спілкування того, хто навчає, і того, хто навчається, дослідження та вивчення досвіду людей різного соціального походження.

«Щоб бути гарним викладачем, – як підкреслює П. Фрейре, – потрібно вірити в людей, потрібно любити. Викладач має бути переконаним, що фундаментальне завдання освіти – визволення людей, а не приручення» [10].

Висновки. Таким чином, сучасна система освіти стоїть на порозі до переходу на новий якісний виток у комплексному розумінні й реалізації освіти, тобто втілення нової парадигми. Якою вона буде – покаже час, але з достатньою виваженістю можна передбачити, що ґрунтуватиметься вона на переосмисленні кожною людиною дійсності, навколишнього життя, свого покликання та ролі у гармонійному розвитку Всесвіту.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Пінчук Є. Освітня діяльність та філософія освіти // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди": Науково-теоретичний збірник. Педагогіка. Психологія. Філософія. – 2008 – Вип. 16.
2. Пролєєв С. Репресивність освіти: вимушена необхідність чи владні зазіхання соціуму? // Філософія освіти. – 2007. – №1. – С. 17–19.
3. Ховрич Н.М. Проблема взаємовідношення освіти і влади у філософії освіти // Вісник НТУУ "КПІ": Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – №2.
4. Мельниченко А.А. Трансформація ідеї університету: як основи інноваційного розвитку: філософський та соціологічний аспекти // Вісник НТУУ "КПІ": Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – №2.
5. Грехнєв В.С. Информационное общество и образование // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. №6. – 2006. – С. 88–106.
6. Гайдєнко В., Предборська І. Відчуження знання як проблема філософії освіти: теорії, практики, парадокси, політики та перспективи // Філософія освіти. – 2005. – №1. – С. 158–160.
7. Лутай В. Про стан розробки концептуальних засад філософії освіти в Україні та її впровадження // Філософія освіти. – 2005. – №1. – С. 30–33.
8. Нефедьєва Г.О. національна система вищої школи на шляху інтеграції до європейського освітнього простору // Вісник НТУУ "КПІ": Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2006. – №3.
9. Вітченко А. Модернізація освіти в Україні: стратегія прориву чи його імітація (критичний аналіз заходів щодо реалізації державної політики в освітній галузі) // "Університет": науковий історико-філософський журнал. – 2010. – №1.
10. Гайдєнко В. Філософія освіти в Бразилії: критична педагогіка Пауло Фрейре // Філософія освіти. – 2006. – №2. – С. 91–94.

РЕФЕРАТ

Петунін А.В. Освітня система на порозі нової парадигми. / Андрій Володимирович Петунін // Вісник НТУ. – К. : НТУ – 2012. – Вип. 26.

В статті приділено увагу проблемним питанням розгортання системи освіти на сучасному етапі й у подальшій перспективі.

Об'єкт дослідження – сучасний стан системи освіти.

Мета роботи – встановити, чи в повній мірі реалізуються функції освіти на сучасному етапі суспільного розвитку, з'ясувати фактори впливу на сучасну систему освіти та окреслити основні принципи, яких необхідно дотримуватись, щоб вивести освіту на новий якісний рівень

Методи дослідження – аналізу та синтезу, аналогії та порівнянь, системний підхід.

Розкрито сутність освіти як першооснови формування особистості. Також вказано на необхідність збереження продуктивного балансу освітніх практик між розвитком власного «я» та адаптацією людини в соціальному середовищі. Зазначено риси «ідеального» університету як передової ланки в системі освіти. Обґрунтовано неефективність традиційної накопичувально-репродуктивної системи освіти, а також використання дисциплінарних покарань для стимулювання студентів до засвоєння знань. Досліджено, яких змін зазнала система освіти на сучасному етапі та окреслено основні причини та глобальні тенденції як фактори впливу на систему освіти. Закцентовано увагу на відчуженні складних знань та таких, що не матимуть прямого застосування у професійній діяльності. Зазначено, що на сучасному етапі спостерігається диспропорція між попитом та пропозицією на ринку праці, що знижує ефективність залучення інвестицій в сферу освіти. Встановлено необхідність системності у навчанні, запропоновано більш широко використовувати розгляд проблемних ситуацій під час проведення занять, що сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ОСВІТА, РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ, ВІДЧУЖЕННЯ ЗНАНЬ, КРИТИЧНА ПЕДАГОГІКА.

ABSTRACT

Petunin A.V. Educational system on the verge of a new paradigm. / Andrew Petunin // Visnyk NTU. – K.: NTU. – 2012. – Vol. 26.

The article says about the issues of concern to deploy education system at present and in the long term.

Object of study – the current state of the education system.

Purpose – to establish the full extent it implements the functions of education at the present stage of social development, to find out the factors of influence on modern education system and identify key principles that must be followed to bring education to the next level.

The methods of study – analysis and synthesis, analogies and comparisons, systematic approach.

The essence of education as a fundamental principle of identity formation. The need to maintain a productive balance between the development of educational practices his own I and the adaptation of the human social environment. Specified characteristics of the "ideal" of the university as a front-line education system. Justified inefficiencies of traditional storage-reproductive system of education, and the use of disciplinary measures to encourage students to assimilate knowledge. Investigated, what changes did the ducation system at the present stage and the basic causes and global trends as factors of influence on the education system. Also focused on the estrangement of the complex knowledge and such that will have direct application in professional activities. Stated that at this stage there is a disproportion between supply and demand in the labor market, which reduces the efficiency of investment in education. Necessary system in training, to offer a broader consideration of use of problematic situations during the occupation, which will contribute to a fully developed personality.

KEYWORDS: EDUCATION, PERSONAL DEVELOPMENT, ESTRANGEMENT, KNOWLEDGE, CRITICAL PEDAGOGY.

РЕФЕРАТ

Петунин А.В. Образовательная система на пороге новой парадигмы. / Андрей Владимирович Петунин // Вестник НТУ. – К.: НТУ – 2012. – Вып. 26.

В статье уделено внимание проблемным вопросам развертывания системы образования на современном этапе и в дальнейшей перспективе.

Объект исследования – современное состояние системы образования.

Цель работы – установить, в полной ли мере реализуются функции образования на современном этапе общественного развития, выяснить факторы влияния на современную систему образования

и определить основные принципы, которые необходимо соблюдать, чтобы вывести образование на новый качественный уровень.

Методы исследования – анализа и синтеза, аналогии и сравнения, системный подход.

Раскрыта сущность образования как первоосновы формирования личности. Также указано на необходимость сохранения продуктивного баланса образовательных практик между развитием собственного «я» и адаптацией человека в социальной среде. Указано черты «идеального» университета как передового звена в системе образования. Обосновано неэффективность традиционной накопительно-репродуктивной системы образования, а также использование дисциплинарных наказаний для стимулирования студентов к усвоению знаний. Исследованы, какие изменения претерпела система образования на современном этапе и намечены основные причины и глобальные тенденции как факторы влияния на систему образования. Сакцентировано внимание на отчуждении сложных знаний и таких, что не будут иметь прямого применения в профессиональной деятельности. Указано, что на современном этапе наблюдается диспропорция между спросом и предложением на рынке труда, что снижает эффективность привлечения инвестиций в сферу образования. Установлена необходимость системности в обучении, предложено более широко использовать рассмотрение проблемных ситуаций во время проведения занятий, что будет способствовать формированию всесторонне развитой личности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ОБРАЗОВАНИЕ, РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ, ОТЧУЖДЕНИЕ ЗНАНИЙ, КРИТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА.

УДК 325.561.005

ВИСВІТЛЕННЯ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ СТАНУ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВОГО ЗАСОБУ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Хорошун Б.І., доктор історичних наук

Язвінська О.М., кандидат історичних наук

Глушенюк Н.М., кандидат історичних наук

Постановка проблеми. Найважливішим напрямом реформування системи освіти є її фундаменталізація, спрямована на створення такої системи і структури освіти, пріоритетом яких є не прагматичні, вузькоспеціалізовані знання, а методологічно важливі, довготривалі знання, що сприяють цілісному сприйняттю наукової картини світу, інтелектуальному розквіту особистості і її адаптації в швидко змінних соціально-економічних і технологічних умовах.

Важливою рисою фундаментальної освіти є цілісність, відповідно, дисципліни розглядаються не як сукупність традиційних автономних курсів, а інтегруються в єдині цикли дисциплін, що пов'язані спільною цільовою функцією і міждисциплінарними зв'язками. Уміння усвідомлено використовувати потенціал фундаментальних і гуманітарних дисциплін для цілісного, комплексного розв'язання професійних завдань можливе лише на основі міждисциплінарної інтеграції. В контексті зазначеного слід вважати винятково важливим вивчення принципу міждисциплінарної інтеграції, як основного механізму оптимізації структури моделі знань у системі дисциплін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснюється у рамках виконання держбюджетного проекту “Теоретичні та методичні основи фундаменталізації вищої освіти”.

Ступінь розробленості проблеми. Проблема модернізації професійної освіти в Україні присвячено багато праць, що охоплюють та обґрунтовують різні аспекти підвищення якості підготовки фахівців: теоретико-методологічні, гуманістичні та культурологічні аспекти філософії формування нового покоління фахівців. Так, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що міждисциплінарну інтеграцію як один з ефективних засобів фундаменталізації вищої освіти розглядали в своїх працях: М. Дмитриченко, Б. Хорошун, М. Хмелевський, О. Русановський, Г. Терещук, Ю. Сухарніков, О. Язвінська, Х. Бахтіярова, Н. Глушенюк, В. Третяченко, В. Сидоренко, Г. Дутка, Р. Гуревич, В. Бабак, Е. Лузик, В. Каган, П. Сікорський, О. Горіна, Г. Онкович, Є. Клепко, Н. Ермоловський, В. Гриценко, Л. Гриценко, І. Козловська, О. Вознюк, К. Колін та ін.

Метою дослідження є висвітлення стану наукової розробки поняття міждисциплінарної інтеграції, та визначення шляхів оптимізації принципу міждисциплінарної інтеграції.